

ТЕОРІЯ ГРИ В ЖАНРІ АНГЛОМОВНИХ ТЕЛЕДЕБАТІВ

Кукса І.М.,

Київський національний лінгвістичний університет,

вул. Велика Васильківська, 73, м. Київ, 03680

E-mail: kuksa.iryana@yandex.ua

У статті проаналізовано інтегральні та диференційні принципи комунікативного планування мовленнєвої взаємодії учасників теледебатів. Фокус уваги зосереджено довкола комунікативних стратегій і тактик модератора президентських теледебатів.

Ключові слова: теорія гри, когнітивно-комунікативна парадигма, теледебати, комунікативні стратегії, комунікативні тактики, модератор президентських теледебатів.

Кукса И.Н.

Теория игры в жанре англоязычных теледебатов

В статье проанализированы интегральные и дифференциальные принципы коммуникативного планирования речевого взаимодействия участников теледебатов. Фокус внимания сосредоточен на коммуникативных стратегиях и тактиках модератора президентских теледебатов.

Ключевые слова: теория игры, когнитивно-коммуникативная парадигма, теледебаты, коммуникативные стратегии, коммуникативные тактики, модератор президентских теледебатов.

I. Kuksa

Game Theory in TV debates research

American presidential TV debates are viewed from the standpoint of Game Theory. Integral and differential principles of communication planning of the verbal interaction between TV debates participants have been analyzed and represented in the article. Attention is focused upon communication strategies and tactics of the TV debates moderator.

Key words: Game Theory, cognitive-communicative paradigm, TV debates, communication strategies, communication tactics, moderator of the presidential debates.

Вступ. Закономірний розвиток наукових парадигм призвів до суттєвих зрушень у методологічних принципах та в об'єкті лінгвістичних досліджень. Сучасна гуманітарна наука в цілому й лінгвістична зокрема характеризується зміною своєї онтології — від механістичної, яка базувалася на філософському раціоналізмі, до такої, що послуговується ідеями постмодернізму й постструктуралізму. Можна говорити про формування когнітивно-комунікативної парадигми, яка виходить із філософського трактування когніції на базі людського досвіду й системно-діяльного розуміння вербальної взаємодії. Когнітивно-комунікативна парадигма націлена на інтегральне вивчення ментальних та мовленнєво-комунікативних процесів і використовує для цього методи когнітивістики й прагматики, а також суміжних дисциплін. Її методологічною базою є постмодернізм і соціальний конструктивізм. Серед об'єктів дослідження особливої актуальності набуває мовленнєвий жанр. Згідно з сучасною когнітивно-комунікативною науковою парадигмою та методологією постмодернізму, мовленнєві жанри виступають вербальними формами соціальної практики, при цьому не лише

відображаючи, а й створюючи реальність в соціально-психологічному середовищі.

Об'єктом нашого дослідження є мовленнєвий жанр теледебатів, який не лише відображає соціально-політичні процеси та соціальну взаємодію, а й здійснює раціональний та емоційний вплив на масового реципієнта повідомлень, змінюючи існуючу в свідомості людини політичну картину світу.

Когнітивно-комунікативна парадигма, на нашу думку, акумулює наукові знання та методики, формуючи інтегровану методологічну систему. Спираючись на останню, маємо на меті розробити методику аналізу мовленнєвого жанру теледебатів, яка б дала змогу визначити інтегральні й диференційні принципи комунікативного планування мовленнєвої взаємодії учасників президентських теледебатів та укласти стратегічно-тактичний репертуар їх інтеракції.

Критичний огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез. Для пояснення мовної комунікації застосовують методологічні засади теорії гри [15; 16; 18; 19]. Теорія гри є напрямом прикладної математики, яка моделює ситуації стратегіч-

ної взаємодії кількох «агентів». Вона була започаткована в середині ХХ ст. і з того часу знайшла розвиток в економічних дисциплінах та застосування в інших гуманітарних науках, у тому числі культурології [13], психології [2] та лінгвістиці [3; 11]. Об'єктом теорії гри є стратегічні інтеракції, що являють собою ситуації, в яких двоє або більше гравців (агентів) постають перед вибором і повинні приймати рішення. Від цього залежить, як зміниться ситуація для всіх її учасників. У межах цієї теорії стратегія розглядається як одинична дія гравця, яку він виконує в умовах вибору та невизначеності відносно подальших дій іншого гравця. Здійснюючи вибір, гравець керується певним уявленням про оптимальність своїх дій для досягнення мети у стратегічній інтеракції. Ця високоформалізована модель людської поведінки береться за основу при описі мовної комунікації. Суть цієї гри полягає в тому, що в процесі комунікації мовець продукує висловлення, здійснюючи *вибір* мовних одиниць та мовленневих засобів для оптимального оформлення своєї думки. Адресат намагається інтерпретувати висловлення мовця. Саме *намагається*, оскільки зазвичай мовець має на увазі значно більше, ніж закодовано в мовній формі (лексичних одиницях та синтаксичних структурах). Інтерпретація повідомлення мовця вимагає від адресата значних когнітивних зусиль: він постає перед *вибором* значення для багатозначних слів, адресатові потрібно знайти референтну відповідність індексальних елементів, наприклад займенників. Він повинен опрацювати лексичні одиниці та прийняти рішення щодо їх контекстуального (конотативного) значення у конкретній комунікативній ситуації, а також виявити та «правильно прочитати» імплікатури непрямого мовлення адресанта (імпліцитне значення висловлення). Від когнітивних зусиль та вибору мовця та адресата залежить, наскільки успішним буде акт комунікації. Адекватне розгортання комунікативної ситуації можливе за умови спільної зацікавленості в цьому. Наявність такої умови, яку називають спільною системою координат, є необхідною. Вона дає змогу змодельовати комунікативну ситуацію як координаційну гру [20]. Система скоординованих дій виражається через мовний код і лежить в основі досвіду оволодіння мовою.

Методологія дослідження. Таким чином, спираючись на методологічні засади теорії гри, можемо стверджувати, що мовленнева діяльність, як і будь-яка інша діяльність людини, характеризується стратегічністю, що виявляється у цілеспрямованості та впорядкованості комунікації. Проте стратегію розуміємо як комплекс мовленневих дій, спрямованих на досягнення комунікативної мети, що включає планування процесу мовленневої комунікації залежно від конкретних

умов спілкування та особистостей комунікантів, а також власне реалізацію цього плану [5, 54].

Іншими словами, комунікативна стратегія — це ланцюжок рішень мовця, його виборів певних комунікативних дій та мовних засобів [8, 137]; «комунікативний намір мовця, сформований на підставі використання суспільного досвіду для власних індивідуальних потреб і бажань, і мовна об'єктивація цього наміру, що надає йому інтерактивного статусу через осмислення вербалізованого наміру усіма суб'єктами» [12, 85].

Реалізація комунікативних стратегій здійснюється за допомогою тактик — сукупності прийомів і засобів для досягнення мети мовця у певній комунікативній ситуації. Кожна окрема тактика спрямована на конкретну зміну фрагмента свідомості адресата у бажаному для адресанта напрямі. Вона має динамічний характер, що забезпечує оперативне реагування на зміни у розгортанні комунікативної ситуації. Успішність таких динамічних змін залежить від рівня комунікативної компетенції мовця та базується на його мовленневих умінь. Комунікативна тактика має експліцитне вираження — інструментом її реалізації є комунікативний / мовленневий хід. Набір тактик, або конкретних етапів, зумовлених інтенцією мовця, експлікується сукупністю прийомів, що впливають на вибір та вживання тих чи інших мовних засобів.

Аналіз фактичного матеріалу дав можливість визначити інтегральні та диференційні принципи комунікативного планування мовленневої взаємодії учасників теледебатів. Мовленневий жанр теледебатів характеризується високим рівнем маніпулювання, який здійснюється за допомогою мовлення як «засобу впливу» [14, 291], а також переконування та спонукання, що передбачає цілеспрямований соціальний вплив на свідомість масового адресата [1, 136] з метою корегування певних систем знань виборців і спонукання їх до здійснення вибору на користь того чи іншого кандидата на посаду президента. Саме комунікативна мета, а також комунікативна роль модератора у мовленневому жанрі теледебатів є визначальними у виборі комунікативних стратегій і тактик цього учасника мовленневої взаємодії. Зауважимо, що на вибір учасниками теледебатів стратегічного плану комунікативної взаємодії впливають:

- тип комунікативної взаємодії у мовленневому жанрі теледебатів (комунікативне суперництво);
- ігрова природа мовленневого жанру теледебатів, яка виявляється у наявності правил комунікативної взаємодії;
- інституційність мовленневого жанру теледебатів, яка вносить статусні та етикетні обмеження й зобов'язання на вибір стратегічно-тактичного набору комунікантів;

— присутність непрямого масового адресата, який виступає головним об'єктом мовленнєвого впливу.

На основі аналізу матеріалу дослідження ми виокремили стратегії і тактики учасників теледебатів, які найчастіше використовуються комунікантами у цьому мовленнєвому жанрі. Розглянемо стратегічно-тактичний набір, характерний для модератора.

Результати дослідження та обговорення. Специфіка організації та розгортання комунікативної ситуації теледебатів передбачає багатоадресатну спрямованість висловлень мовців. Диференціація стратегій і тактик всіх учасників теледебатів базується на критерії розшарування іллокутивного змісту висловлень мовців [9, 109–119], або, в термінах А. Філла, «розділеної іллокуції» [17]. Іллокутивні акти, здійснювані учасниками президентських теледебатів, відображають комунікативну інтенцію мовців як щодо безпосередніх співрозмовників, так і непрямого масового адресата [10], яким є виборці. Наприклад, модератор одночасно здійснює іллокутивні акти стосовно безпосередніх співрозмовників — кандидатів на посаду президента та непрямого масового адресата — виборців. На цьому принципі базується диференціація стратегій і тактик модератора у мовленнєвому жанрі теледебатів. Так, щодо кандидатів на посаду президента модератор виступає, головним чином, оператором конвенційних, або кооперативних, комунікативних стратегій. Конвенційні стратегії розуміються як набір тактичних ходів та прийомів, які використовуються мовцем для досягнення комунікативної мети шляхом кооперації зі співрозмовником [5, 152].

Стратегії і тактики модератора теледебатів корелюють із його комунікативними ролями у цьому мовленнєвому жанрі: ведучого (стратегія презентації), контролера (стратегія керування комунікативною взаємодією кандидатів на посаду президента) та інтерв'юера (стратегія запити інформації) [6; 7].

Стратегія запити інформації у мовленнєвому жанрі теледебатів може реалізовуватися за допомогою кооперативних або маніпулятивних тактик, тому розвиток комунікативної події може бути різним: гармонійним, спрямованим на комунікативне співробітництво, або дисгармонійним, який відображає конфліктогенний потенціал комунікативної взаємодії модератора та кандидатів на посаду президента. Вибір варіанта залежить від комунікативних переваг модератора: домінуючого впливу комунікативної ролі неупередженого інтерв'юера або розгляд кандидата як комунікативного суперника. Основною метою модератора, який застосовує цю стратегію, є отримання інформації.

Пряме запитання є однією із тактик, спрямованих на співробітництво із кандидатом на посаду

президента. Запит-пошук об'єктивної інформації стосовно певної ситуації має забезпечити всебічне інформування виборців щодо позиції політиків з конкретних питань. Розглянемо такий приклад.

Lehrer: Mr. President, what is your attitude toward Cuba and how Cuba should be treated?

Clinton: Well, first of all, for the last four years we have worked hard to put more and more pressure on the Castro government to bring about more openness and move toward democracy. In 1992, before I became President, the Congress passed the Cuba Democracy Act and I enforced it vigorously.

(<http://www.debates.org/pages/trans96a.html>)

Ця тактика передбачає пряме звернення до адресата, мовленнєвий хід модератора містить прямий квеситив. Тактика прямого запитання ґрунтується на пресупозиції того, що респондент має бути зацікавленим у інформуванні щодо своєї точки зору на поставлене питання. Інтерв'юер розраховує на кооперативний розвиток комунікативної взаємодії із кандидатом на посаду президента.

У мовленнєвому жанрі теледебатів модератор намагається досягти комунікативної мети не лише за допомогою прямого запитання, а й гнучкішими кооперативними тактиками: конкретизації та верифікації.

Тактика конкретизації спрямовує відповідь кандидата на посаду президента у конкретному напрямі й відображає звуження інформаційного обсягу запитання модератора з метою конкретизації його змісту та отримання точнішої відповіді, напр.

*Moderator: Let's go on to Milosevic and Yugoslavia, and it falls under the area of our military power. Governor, new question. **Should the fall of Milosevic be seen as a triumph for U.S. military intervention?***

Bush: I think it's a triumph.

(<http://www.debates.org/index.php?page=october-11-2000-debate-transcript>)

Мовленнєвий хід модератора містить кілька мовленнєвих актів. Це реквестив, виражений граматичною формою *Let's go*, та констатив. Таким чином модератор фокусує увагу кандидатів на посаду президента на конкретній темі. Мовець звужує тематику дебатів до обговорення питання про військову міць Сполучених Штатів Америки в контексті війни в Югославії. Наступний мовленнєвий акт є непрямим директивом, вираженим неповним реченням зі звертанням. Цей мовленнєвий акт виконує апелювативну функцію, яка виявляється у мобілізації когнітивних процесів

адресата. У такий спосіб модератор попереджає губернатора, що наступне запитання буде адресоване саме йому і він має на нього відповісти. Ядро мовленнєвого ходу становить прямий квеситив, виражений загальним питальним реченням, що вимагає однозначної відповіді й таким чином обмежує полемічні можливості адресата.

З метою отримання конкретної відповіді на одне з ключових запитань модератор вдається до комбінування тактик.

Lehrer: New lead question. Russia, goes to you, two minutes, Senator Obama. How do you see the relationship with Russia? Do you see them as a competitor? Do you see them as an enemy? Do you see them as a potential partner?

Obama: Well, I think that, given what's happened over the last several weeks and months, our entire Russian approach has to be evaluated, because a resurgent and very aggressive Russia is a threat to the peace and stability of the region. Their actions in Georgia were unacceptable. They were unwarranted.

(<http://www.debates.org/pages/trans2008a.html>)

У наведеному прикладі модератор уводить нове питання, навколо якого відбуватимуться дебати кандидатів на посаду президента. Інтерв'юера цікавить, якими бачить респондент відносини США та Росії. Для виявлення принципової позиції кандидата модератор комбінує тактику прямого запиту інформації з тактикою конкретизації, перелічуючи можливі офіційні позиції однієї країни щодо іншої.

Тактика верифікації свідчить про наявність у адресанта інформації, яка потребує перевірки: підтвердження або спростування. До засобів актуалізації цієї тактики належать квеситиви, виражені питальними реченнями, єдиним маркером питальності яких є інтонація, тобто питальні речення, в яких відсутня інверсія підмета та присудка. Цей тип речень належить до загальних питань, змістовий аспект яких являє собою запит про достовірність того нового припущення, про яке повідомляється у висловленні [4, 178–179]. Як правило, тактика верифікації належить до секвенції, яка витікає із попереднього твердження. Наприклад, тактика верифікації, яку застосовує модератор інших дебатів кандидатів на посаду президента США 2000 р. Альберта Гора та Джорджа Буша, є реакцією на висловлення Джорджа Буша (див. підкреслене). Так, губернатор Буш сподівається переконати виборців у тому, що зміг би краще контролювати ситуацію в Іраку.

Moderator: People watching here tonight are very interested in Middle East policy, and

they are so interested they want to base their vote on differences between the two of you as president how you would handle Middle East policy. Is there any difference?

Gore: I haven't heard a big difference in the last few exchanges.

Bush: That's hard to tell. I think that, you know, **I would hope to be able to convince people I could handle the Iraqi situation better.**

Moderator: **Saddam Hussein, you mean, get him out of there?**

Bush: I would like to, of course, and I presume this administration would as well. We don't know — there are no inspectors now in Iraq, the coalition that was in place isn't as strong as it used to be. He is a danger. We don't want him fishing in troubled waters in the Middle East. And it's going to be hard, it's going to be important to rebuild that coalition to keep the pressure on him.

Moderator: **You feel that is a failure of the Clinton administration?**

Bush: I do.

(<http://www.debates.org/index.php?page=october-11-2000-debate-transcript>)

Тактика параінформування, яку застосовує модератор для виявлення позиції кандидатів з окремих питань, є провокаційною і відображає існуючий у мовленнєвому жанрі теледебатів конфлікт цілей його учасників. Поряд із кооперативною тактикою прямого запиту маніпулятивна тактика параінформування є найпоширенішим способом реалізації стратегії запиту інформації у мовленнєвому жанрі теледебатів. Так, для 52 % мовленнєвих ходів модератора американських президентських теледебатів 1996 р. характерним є параінформування адресата повідомлення. Інакше кажучи, висловлення модератора містять натяки та латентні смисли. Розглянемо такий приклад.

Lehrer: **Mr. President, the Senator mentioned drugs. He suggested that you are — you bear some responsibility for the rise in drug use of teenagers in the United States.** Is he right?

Clinton: Well, Jim, I think every American in any position of responsibility should be concerned about what's happened. I am. But let's look at the overall record. Overall in America cocaine use has dropped 30 percent in the last four years, casual drug use down 13 percent. The tragedy is that our young people are still increasing their use of drugs up to about 11 percent total with marijuana, and I regret it. Let me tell you what I tried to do about it. I appointed a four-star general who led our efforts south of the border to keep drugs from coming into

the country as our nation's drug czar. The most heavily decorated soldier in uniform when he retired. We submitted the biggest drug budget ever. We have dramatically increased control and enforcement at the border. We supported a crime bill that had 60 death penalties including, including the death penalty for drug kingpins. And I supported a big expansion in safe and drug-free schools program to support things like the DARE program because I thought all those things were very important. Do I think that I bear some responsibility for the fact that too many of our children still don't understand drugs are wrong, drugs can kill you. Even though I have consistently opposed the legalization of drugs all my public life and worked hard against them. I think we all do. And I hope we can do better. I don't think this issue should be politicized because my record is clear and I don't think Senator Dole supports using drugs. I think we just have to continue to work on this until those who think it isn't dangerous and won't kill them and won't destroy their lives, get the message and change.

(<http://www.debates.org/pages/trans96a.html>)

У представленому фрагменті теледебатів модератор інформує кандидата, чинного на той час президента США, про те, що його опонент покладає відповідальність за зростання кількості наркозалежних підлітків на нього. Проте комунікативне завдання модератора полягає не у передачі інформації, а в провокуванні відповідної реакції кандидата — визнанні своєї відповідальності або спростуванні твердження. Таким чином, ініціальний мовленнєвий хід модератора складається із констативу (*Mr. President, the Senator mentioned drugs*) та непрямого квеситиву (*He suggested that you are — you bear some responsibility for the rise in drug use of teenagers in the United States*), що має на меті спонукати реагування адресата. Підтвердженням цього припущення є наступний мовленнєвий хід модератора у вигляді прямого квеситиву, вираженого коротким питальним реченням, що потребує конкретної відповіді (*Is he right?*).

Водночас модератор констатує факт зростання кількості підлітків, що вживають наркотики. Останнє свідчить не на користь Білла Клінтона, який балотується на другий термін. Адекватне реагування на провокаційний мовленнєвий хід модератора вимагає від кандидата мобілізації когнітивних зусиль та високої комунікативної компетенції. Розглянемо ще один приклад застосування тактики парайнформування.

Lehrer: Mr. President, Senator Dole said the other day that you practiced a photo-op foreign

policy that has lessened the credibility of the United States throughout the world.

Is he wrong about that?

Clinton: If he, that's what he said, he's not right about that. Look at where we are today. The United States is still the indispensable nation in the aftermath of the Cold War and on the brink of the 21st Century. I have worked to support our country as the world's strongest force for peace and freedom, prosperity and security.

We have done the following things: Number one, ...

(<http://www.debates.org/pages/trans96a.html>)

Прочитання імплікатур непрямого мовлення, покладених в основу мовленнєвого ходу модератора в представленому фрагменті теледебатів, є обов'язковою умовою успішної комунікації. Так, висловлення мовця включає констативну зниження довіри до Сполучених Штатів Америки в усьому світі та тактичне парайнформування. Останнє полягає в тому, що модератор вказує на причину зниження довіри: непрозору зовнішню політику, яку провадить президент США, посилаючись при цьому на кандидата від опозиційної партії. За своєю прагматичною спрямованістю висловлення модератора є непрямим квеситивом, що вимагає відповідної реакції адресата. Воно відображає конфлікт цілей мовця та адресата, яким є кандидат від партій влади, чинний на той час президент. Модератор ставить перед кандидатом складне комунікативне завдання, яке не передбачає демонстрацію здобутків за час свого правління, що сприяло б формуванню позитивного іміджу керівника країни. Кандидат змушений спростувати твердження модератора, не маючи при цьому можливості нехтувати фактами. Таким чином, модераторові-інтерв'юєру вдається досягти комунікативної мети — змусити кандидата показати результати своєї роботи та продемонструвати свої професійні якості різнобічно, а не лише з вигідного боку.

Тактика перевтілення [9, 159–160] полягає у тому, що модератор демонструє кандидатові свою «необізнаність» щодо обговорюваного питання, перевтілюючись на пересічного громадянина — потенційного виборця. Ця тактика дозволяє модератору-інтерв'юєру отримати максимальний обсяг інформації, оскільки спонукає кандидата до розгорнутої відповіді на поставлене запитання. Розглянемо такий приклад.

Moderator: ... Governor Bush, the first question goes to you. One of you is about to be elected the leader of the single-most powerful nation in the world, economically, financially, militarily, diplomatically, you name it. **Have you**

formed any guiding principles for exercising this enormous power?

Bush: I have, I have. First question is what's in the best interests of the United States? What's in the best interests of our people? When it comes to foreign policy that will be my guiding question. Is it in our nation's interests? Peace in the Middle East is in our nation's interests. Having a hemisphere that is free for trade and peaceful is in our nation's interests. Strong relations in Europe is in our nation's interest. I've thought a lot about what it means to be the president.

(<http://www.debates.org/index.php?page=october-11-2000-debate-transcript>)

У представленому фрагменті теледебатів мовленнєвий хід модератора складається із констативу, що містить параінформування, та квеситиву. Перше висловлення модератора має декларативний характер і являє собою комбінацію твердження про те, що одного з учасників цих дебатів обов'язково буде обрано на посаду президента, та цитування кандидата Джорджа Буша, в якому він говорить про могутність Американської держави та винятковість американської нації (*One of you is about to be elected the leader of the single-most powerful nation in the world, economically, financially, militarily, diplomatically, you name it*). Це висловлення має латентний смисл, який полягає у тому, що для керування «наймогутнішою державою» потрібно мати надійну програму. На цьому тлі логічним є запитання модератора про наявність у кандидата вже сформованих принципів керування країною (***Have you formed any guiding principles for exercising this enormous power?***). Однак, на нашу думку, модератора цікавить не факт наявності таких принципів у кандидатів, оскільки останні в обов'язковому порядку складають програму пріоритетного розвитку, балотуючись на найвищі посади в державі. Перевтілюючись на необізнаного інтерв'юера, модератор має на меті отримати поширену відповідь від кандидата, який би прокоментував переваги своєї передвиборчої програми. Як свідчить наведений приклад, респондент, кандидат на посаду президента США 2000 р. Джордж Буш, дає пряму відповідь на запитання модератора (*I have, I have*), демонструючи буквальне прочитання смислу поставленого запитання, а також коментує своє бачення ролі президента та головні, на його думку, принципи керування країною. Таким чином, можна стверджувати, що тактика перевтілення дає змогу без зайвого тиску на кандидата виявити як особистісне ставлення, так і офіційну позицію респондента до предмета обговорення та слугує для отримання розгорнутої відповіді на запитання модератора.

Для реалізації стратегії запити інформації модератор використовує **тактику іронії**, яка також корелює із комунікативною роллю інтерв'юера у мовленнєвому жанрі теледебатів. Ця тактика відображає конфліктогенний потенціал теледебатів. Тактичні мовленнєві ходи модератора, що містять іронію, змушують кандидатів аргументувати свої відповіді та підкріплювати їх фактами, ілюструвати прикладами. Інакше відповіді кандидатів звучать непереконливо. Такий розвиток комунікативної ситуації «працює» не на позитивний імідж мовця, що суперечить його меті у мовленнєвому жанрі теледебатів. Розглянемо реалізацію тактики іронії модератором під час американських президентських дебатів 2008 року.

Schieffer: ... We found out yesterday that this year's deficit will reach an astounding record high \$455 billion. Some experts say it could go to \$1 trillion next year. Both of you have said you want to reduce the deficit, but the nonpartisan Committee for a Responsible Federal Budget ran the numbers on both of your proposals and they say the cost of your proposals, even with the savings you claim can be made, each will add more than \$200 billion to the deficit. **Aren't you both ignoring reality?**

(<http://www.debates.org/pages/trans2008d.html>)

Мовленнєвий хід модератора розпочинається із констативних мовленнєвих актів, що містять параінформування та слугують приводом для іронії. Питання, яке обговорюється, стосується дефіциту бюджету США. Кандидати на посаду президента Барак Обама та Джон Маккейн у своїх передвиборчих програмах обіцяють скоротити дефіцит. Однак, як констатує модератор Боб Шіффер, економічні пропозиції обох кандидатів збільшать дефіцит бюджету ще принаймні на 200 млн доларів. Цей факт слугує приводом для іронічного висловлення Боба Шіффера (*Aren't you both ignoring reality?*). Розглянемо продовження представленою вище фрагмента теледебатів.

Schieffer: ... Won't some of the programs you are proposing have to be trimmed, postponed, even eliminated? Give us some specifics on what you're going to cut back. Sen. Obama?

Obama: Well, first of all, I think it's important for the American public to understand that the \$750 billion rescue package, if it's structured properly, and, as president, I will make sure it's structured properly, means that ultimately taxpayers get their money back, and that's important to understand. But there is no doubt that we've been living beyond our means and we're going to have to make some adjustments.

Now, what I've done throughout this campaign is to propose a net spending cut. I haven't made a promise about...

Schieffer: But you're going to have to cut some of these programs, certainly.

Obama: Absolutely. So let me get to that. What I want to emphasize, though, is that I have been a strong proponent of pay-as-you-go. Every dollar that I've proposed, I've proposed an additional cut so that it matches.

(<http://www.debates.org/pages/trans2008d.html>)

Зменшення дефіциту бюджету, як правило, здійснюється за рахунок згортання соціальних програм. Тому, на нашу думку, в наведеному прикладі мовленнєвий хід модератора є констативом, представленим у формі питального речення (*Won't some of the programs you are proposing have to be trimmed, postponed, even eliminated?*). Власне, запит інформації здійснюється за допомогою директивного мовленнєвого акту (*Give us some specifics on what you're going to cut back*). Ці два мовленнєві акти формують **тактику викриття**. Модератор не запитує про те, яким чином кандидати мають намір виконати свою передвиборчу обіцянку та скоротити дефіцит бюджету, а сам вказує на необхідність згортання або принаймні скорочення соціальних програм заради зменшення дефіциту. Питання стосується лише подробиць того, що це за програми і як вони згортатимуться. Прочитання імплікатур у висловленнях модератора дає змогу говорити про те, що він викриває кандидатів на посаду президента в їхніх популістських виступах та обіцянках: з одного боку,

економічні пропозиції кандидатів збільшують і без того солідний дефіцит бюджету, з іншого — вони обіцяють його зменшити, як влучно зазначає модератор, за рахунок скорочення соціальних програм. Це, у свою чергу, є непопулярним методом, тому таке викриття змушує кандидатів вдаватися до виправдовувань та нових обіцянок.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У термінах теорії гри модератор є повноправним «гравцем» такої стратегічної інтеракції як президентські теледебати. Як один із трьох прямих учасників теледебатів він увесь час постає перед вибором комунікативної стратегії і тактики вербальної взаємодії. Модератор приймає рішення та здійснює мовленнєвий вибір з урахуванням низки факторів, основними серед яких є комунікативна мета та комунікативна роль. Проаналізувавши транскрипти американських президентських теледебатів, спираючись на інтегроване когнітивно-комунікативне підґрунтя, стало можливим узагальнити та частково представити стратегічно-тактичний репертуар модератора (табл. 1).

Таблиця 1

Стратегія запити інформації

Кооперативні тактики	Маніпулятивні тактики
Тактика прямого запити інформації	Тактика параінформування
Тактика конкретизації	Тактика перевірення
Тактика верифікації	Тактика іронії
	Тактика викриття

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. — М.: Сов. энцикл., 1990. — С. 136–137.
2. Берн Э. Игры, в которые играют люди: Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры: Психология человеческой судьбы / Эрик Берн; [пер. с англ. А.В. Ярко, Л.Г. Ионин]. — М.: ФАИР-ПРЕСС, 2000. — 480 с.
3. Гольдин В.Е. Ассоциативный эксперимент как речевая игра / В.Е. Гольдин // Жизнь языка: сб. ст. к 80-летию Михаила Викторовича Панова. — М., 2001. — С. 226–233.
4. Иванова И.П. Теоретическая грамматика современного английского языка / И.П. Иванова, В.В. Бурлакова, Г.Г. Почепцов. — М.: Высшая школа, 1981. — 285 с.
5. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / Оксана Сергеевна Иссерс. — М.: УРСС, 2002. — 284 с.
6. Кукса І.М. Функціонально-комунікативна роль модератора у мовленнєвому жанрі теледебатів / І.М. Кукса // Проблеми семантики, прагматики та когнітології: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К.: Логос, 2009. — Вип. 15. — С. 216–223.
7. Кукса І.М. Рольова організація мовленнєвого жанру теледебатів / І.М. Кукса // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка.. — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. — Вип. 56. — С. 222–228.
8. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. — М.: ИТДГК «Гнозис», 2003. — 280 с.
9. Ожидрянова В.Г. Англомовний дискурс міжнародних прес-конференцій: структурний, семантичний і прагматичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Ожидрянова Владлена Геннадіївна. — К., 2008. — 214 с.

10. Почепцов Г.Г. О коммуникативной типологии адресата / Георгий Георгиевич Почепцов // Вісник ХНУ. — 2006. — № 741. — С. 216–218.
11. Стернин И. А. Введение в речевое воздействие / Иосиф Абрамович Стернин. — Воронеж : Кварта, 2001. — 252 с.
12. Фролова І.Є. Стратегія конфронтації в англomовному дискурсі: [монографія] / І.Є. Фролова. — Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. — 344 с.
13. Хейзинга Й. Homo Ludens: Статьи по истории культуры / Й. Хейзинга ; [пер., сост. и вступ. ст. Д.В. Сильверстова; коммент. Д.Э. Харитоновича]. — М. : Прогресс — Традиция, 1997. — 416 с.
14. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса / Елена Иосифовна Шейгал. — М. : ИТДГК «Гнозис», 2004. — 326 с.
15. Allott N. Game Theory and Communication [Електронний ресурс] // Game Theory and Pragmatics (Palgrave Studies in Pragmatics, Language and Cognition) : [ed. by Anton Benz, Gerhard Jäger, Robert Van Rooij] / Nicholas Allott. — Basingstoke, N.-Y. : Palgrave Macmillan, 2005 — P. 123–153. — Режим доступу : <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/PUB/WPL/03papers/allott.pdf> [Cited 2012, 20 February].
16. Benz A. An Introduction to Game Theory for Linguists // Game Theory and Pragmatics (Palgrave Studies in Pragmatics, Language and Cognition) [ed. by Anton Benz, Gerhard Jäger, Robert Van Rooij] / Anton Benz, Gerhard Jäger, Robert van Rooij. — Basingstoke, N.-Y. : Palgrave Macmillan, 2005. — P. 1–83.
17. Fill Alwin F. “Divided Illocution” in Conversational and Other Situations — and Some of Its Implications [Електронний ресурс] / Alwin F. Fill. — Published Online: 23/11/2009. Abstract — PDF (1675 KB). — Режим доступу : <http://www.reference-global.com/toc/iral/24/1-4>
18. Glazer J. A Game Theoretic Approach to the Pragmatics of Debate // Game Theory and Pragmatics (Palgrave Studies in Pragmatics, Language and Cognition); [ed. by Anton Benz, Gerhard Jäger, Robert Van Rooij] / Jacob Glazer, Ariel Rubinstein. — Basingstoke, N.-Y. : Palgrave Macmillan, 2005. — P. 248–263.
19. Jaeger G. Applications of Game Theory in Linguistics [Електронний ресурс] / Gerhard Jaeger // Language and Linguistics Compass. — 2008. — № 2/3. — P. 406–421. — Режим доступу : <http://www.homes.uni-bielefeld.de/gjaeger/publications/compass.pdf> [Cited 2012, 20 February]
20. Parikh P. Communication and Strategic Inference / P. Parikh // Linguistics and Philosophy. — 1991. — № 14. — P. 473–513.

REFERENCES

1. Arutiunova N.D. Diskurs [Discourse] / N.D. Arutiunova // Lingvisticheskii entsiklopedicheskii slovar. — М. : Sov. entsikl., 1990. — S. 136–137.
2. Bern E. Igrы, v kotoryie igraіut liudi: Psikhologіia chelovecheskikh vzaimootnoshenii; Liudi, kotoryie igraіut v igrы: Psikhologіia chelovecheskoi sudby [Games People Play – The Psychology of Human Relationships. What Do You Say after You Say Hello! – The Psychology of Human Destiny] / Ehrіk Bern ; [per. s angl. A.V. Yarko, L.G. Ionin]. — М. : FAIR-PRESS, 2000. — 480 s.
3. Goldin V.E. Assotsiativnyi ehksperiment kak rechevaia igra [Association Experiment as Speech Game] / V.E. Goldin // Zhizn yazyka : sb. st. k 80-letіiu Mikhaila Viktorovichа Panova. — М., 2001. — S. 226–233.
4. Ivanova I.P. Teoreticheskаia grammatika sovremennogo angliiskogo yazyka [Theoretical Grammar of Modern English] / I.P. Ivanova, V.V. Burlakova, G.G. Pocheptsov. — М. : Vysshаia shkola, 1981. — 285 s.
5. Issers O.S. Kommunikativnye strategii i taktiki russkoj rechi [Communication Strategies and Tactics in Russian] / Oksana Sergeevna Issers. — М. : URSS, 2002. — 284 s.
6. Kuksа I.M. Funktsionalno-komunikativna rol moderatorа u movlennievomu zhanri teledеbativ [Functional-Communicative Role of Moderator in the Speech Genre of TV Debates] / I.M. Kuksа // Problemy semantky, prahmatky ta kohnitohii : zb. nauk. pr. (Kyivskyi nats. un-t im. T. Shevchenka). — К. : Lohos, 2009. — Vyp. 15. — S. 216–223.
7. Kuksа I.M. Rolіova orhanizatsіia movlennievoho zhanru teledеbativ [Role Organization of the Speech Genre of TV Debates] / I.M. Kuksа // Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. — Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2011. — Vyp. 56. — S. 222–228.
8. Makarov M.L. Osnovy teorii diskursa [Discourse Theory Basis] / M.L. Makarov. — М. : ITDГK «Gnozis», 2003. — 280 s.
9. Ozhydrianova V.H. Anhlomovnyi dyskurs mizhnarodnykh pres-konferentsii: strukturnyi, semantychnyi i prahmatychnyi aspekty [English Discourse of International Press Conferences: Structural, Semantic, and Pragmatic Aspects, PhD Thesis] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / Ozhydrianova Vladlena Hennadiivna. — К., 2008. — 214 s.
10. Pocheptsov G.G. O kommunikativnoi tipologii adresata [Upon Communicative Typology of the Addressee] / Georgii Georgievich Pocheptsov // Visnyk ХНУ. — 2006. — № 741. — S. 216–218.
11. Sternin I.A. Vvedenie v rechevoe vozdeistvie [Introduction to Speech Exposure] / Iosif Abramovich Sternin. — Voronezh : Kvarта, 2001. — 252 s.

12. Frolova I.Ye. Stratehiia konfrontatsii v anhlomovnomu dyskursi [The Strategy of Confrontation in English Discourse, monograph] : monohrafiia / I.Ye. Frolova. — Kharkiv : KhNU im. V.N. Karazina, 2009. — 344 s.
13. Kheizinga I. Homo Ludens: Stati po istorii kultury [Homo Ludens: Articles on the History of Culture] / I. Kheizinga ; [per., sost. i vstup. st. D.V. Silverstova; komment. D.E. Kharitonovicha]. — M. : Progress — Traditsiia, 1997. — 416 s.
14. Sheigal Ye.I. Semiotika politicheskogo diskursa [Semiotics of Political Discourse] / Yelena Iosifovna Sheigal. — M. : ITDGK «Gnozis», 2004. — 326 s.
15. Allott N. Game Theory and Communication [Electronic resource] // Game Theory and Pragmatics (Palgrave Studies in Pragmatics, Language and Cognition) : [ed. by Anton Benz, Gerhard Jäger, Robert Van Rooij] / Nicholas Allott. — Basingstoke, N.-Y. : Palgrave Macmillan, 2005 — P. 123–153. — Available at : <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/PUB/WPL/03papers/allott.pdf> [Cited 2012, 20 February].
16. Benz A. An Introduction to Game Theory for Linguists // Game Theory and Pragmatics (Palgrave Studies in Pragmatics, Language and Cognition) [ed. by Anton Benz, Gerhard Jäger, Robert Van Rooij] / Anton Benz, Gerhard Jäger, Robert van Rooij. — Basingstoke, N.-Y. : Palgrave Macmillan, 2005. — P. 1–83.
17. Fill Alwin F. “Divided Illocution” in Conversational and Other Situations — and Some of Its Implications [Electronic resource] / Alwin F. Fill. — Published Online: 23/11/2009. Abstract — PDF (1675 KB). — Available at : <http://www.reference-global.com/toc/iral/24/1-4>
18. Glazer J. A Game Theoretic Approach to the Pragmatics of Debate // Game Theory and Pragmatics (Palgrave Studies in Pragmatics, Language and Cognition); [ed. by Anton Benz, Gerhard Jäger, Robert Van Rooij] / Jacob Glazer, Ariel Rubinstein. — Basingstoke, N.-Y. : Palgrave Macmillan, 2005. — P. 248–263.
19. Jaeger G. Applications of Game Theory in Linguistics [Electronic resource] / Gerhard Jaeger // Language and Linguistics Compass. — 2008. — № 2/3. — P. 406–421. — Режим доступу : <http://www.homes.uni-bielefeld.de/gjaeger/publications/compass.pdf> [Cited 2012, 20 February].
20. Parikh P. Communication and Strategic Inference / P. Parikh // Linguistics and Philosophy. — 1991. — № 14. — P. 473–513.